

Instruktion till registreringsmall

Version 1.00, 11 juni 2021

Av Staffan Betnér, Olle Elm, Stefan Jernberg, Stina Loo, Hans Hanner, Michael Lundholm, Torbjörn Näs, Mikael Stenelo, Thomas Sverker, Per-Olof Åstrand¹

Inledning

Detta är en beskrivning av hur man ska använda den Excel-fil (i fortsättningen kallad mallen) vilken tillsammans med beskrivningen utgör Genealogiska Föreningens nya registreringsmall för olika källor. Vi har i vårt arbete startat med mantalslängder och kommer därefter att utöka användningsområdet. Tanken är att mallarna för olika källor ska kunna utgöra en hjälp att arbeta med släkt- eller bygdeforskning i ett läge där det inte längre finns traditionella kyrkböcker (husförhörslängder och ministerialböcker). När detta brott i tillgången på källmaterial inträffar varierar högst betydligt i olika delar av landet. Kyrkolagen från 1686 föreskrev att sådana böcker skulle föras men inte hur de skulle sparas. I vissa fall finns traditionella kyrkböcker från 1600-talet men ofta endast från sena 1700-talet. I vissa fall finns kyrkböcker ofta från tiden före 1686, exempelvis i Västerås stift, i andra fall saknas de i praktiken helt på grund av exempelvis brand som inträffat ibland så sent som under slutet av 1800-talet.

Vi har strävat efter att mallen ska kunna fungera vid registrering av mantalslängder på olika geografiska platser och vid olika historiska tidpunkter samt att mallen för mantalslängder ska kunna kombineras med motsvarande mallar för annat källmaterial (exempelvis jordeböcker och annat kameralt material, kyrkoräkenskaper, militära längder av olika slag, etc.).

Med registrering menar vi att man exciperar uppgifter ur källmaterialet – vid behov med normering – för att sedan kunna använda det för släkt- eller bygdeforskning. Syftet är inte att rekonstruera husförhörslängder och andra kyrkböcker.

Den här registreringsmallen är alltså en stomme att utgå ifrån vid registrering av främst mantalslängder. Stommen utgörs av de kolumner som finns angivna i mallen och som förklaras nedan. Det är möjligt för den enskilde släktforskaren att komplettera med andra uppgifter än de som ingår i stommen genom att lägga till kolumner vid behov. Eftersom mallen ska fungera för olika tider och platser blir det på samma sätt naturligt att inte alltid använda samtliga kolumner. En del av dessa kan i förekommande fall döljas i Excel.

Mantalslängder – grundläggande idé

Mantalslängderna har sett olika ut på olika platser i landet och har dessutom över tid ändrat utseende. Typiskt är dock att de hålls samman av en hushållsföreståndare till vilken uppgifter knyts, som exempel antal mantalspliktiga av olika kategorier (hustru, son, dotter, tjänstefolk etc.), namn på personer eller yrkesbenämningar på personer.

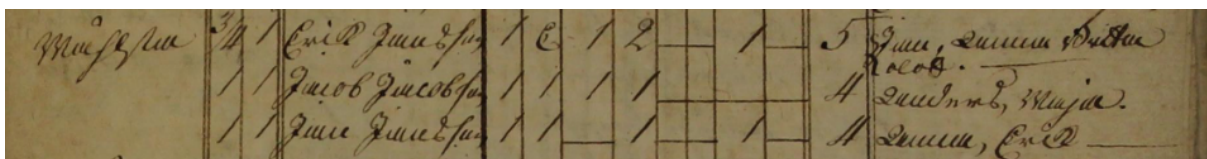
¹ I projektgruppens arbete har tidvis även Tony Korpenklo och Johan Lagerros medverkat.

Den händelse som dokumenteras i källan är mantalsskrivningen. Uppgifterna om mantalsskrivningen kan vara skrivna som fri text i mantalslängden men ofta förekommer ett kolumnsystem där antalet personer i olika kategorier skrivs in.

Vilka kategorier som förekommer vid olika platser och tidpunkter varierar kraftigt. Det går därför praktiken inte att skapa en kolumn för varje kategori. Istället har vi en kolumn där personens relation till hushållsförståndaren anges (hustru, änka, son, dotter, dräng, piga, inhyses etc).

För att säkerställa att vi dokumenterar att personer tillhör samma eller olika hushåll har vi en kolumn kallad »HushållsID«. Huvudalternativet är att välja hushållsförståndarens namn som HushållsID. Varje person i hushållet får samma HushållsID på en egen rad hur få personuppgifter som än uppges.

Följande exempel är från 1748 byn Nälsta i Spånga socken, Uppland:

Byn har tre bönder som alla är hushållsförståndare för var sitt hushåll. Den tredje bonden Jan Jansson är hushållsförståndare i sitt hushåll och har där en ej namngiven hustru, en dotter Anna och drängen Erik. I detta fall motsvaras alla personer omnämnda med namn av en siffra i kolumnsystemet men där finns också den namnlösa hustrun. Om vi fokuserar på personuppgifter ska dessa omvandlas till fyra rader i mallen. I en förenklad version skulle det kunna se ut så här:

År	Gård	HushållsID	Förnamn	Patronymikon	Relation
1748	Nälsta	Jan Jansson	Jan	Jansson	Bonde
1748	Nälsta	Jan Jansson			Hustru
1748	Nälsta	Jan Jansson	Anna		Dotter
1748	Nälsta	Jan Jansson	Olof		Dräng

Det ska vara en för året och gården unik term som används som HushållsID och talar om vilket hushåll man tillhör. Om bara förnamnen hade angetts i exemplet ovan (Erik, Jakob och Jan) hade dessa kunnat användas som HushållsID. Om hushållsförståndarna på gården inte anges med åtskiljande namn i källan måste man konstruera ett HushållsID som särskiljer dem. Med två Anders i gården rekommenderas »Anders 1686:1«, »Anders 1686:2« etc där 1686 är det aktuella året.

Kolumnen »Relation« anger relationen till hushållsföreståndaren, vanligtvis kolumnbeteckningen för den kolumn personen finns angiven i. När kolumnbeteckningar tillkommer, till exempel måg eller hustruns mor, behöver inte en ny kolumn skapas utan vi anger bara den nya beteckningen i kolumnen »Relation«.

Hushållets totala mantal är i det här exemplet lika med antalet rader i mallen. Så är inte fallet om posten för hushållet i mantalslängden på det ena eller andra sättet nämner icke mantalspliktiga personer. I förekommande fall får även dessa personer egna rader i mallen.

Oftast är förnamnet det enda namn som en person anges med i mantalslängderna. Det förekommer dock ofta att personer omnämns utan något namn alls. Man kan då som registrerare göra på olika sätt. I exemplet ovan lämnades aktuellt fält tomt. Man kan också skriva en kod med innebörden att namnet inte är känt. I genealogiska sammanhang används ofta akronymen NN för detta eftersom det är en förkortning av latinets »nomen nescio«, alltså »jag känner inte namnet«. I statistiska sammanhang används ofta akronymen N/A som är en förkortning av engelskans »not available«, »not applicable« eller »no answer«.

Rubriker

1–2. År, Datum

År för mantalsskrivningen (det år som anges på längden), inte året då längden upprättades. När längden upprättades under året har dock varierat. Till och med 1724 upprättades längden i början av året för mantalsskrivningen, det vill säga samma år som året för längden. Från och med 1725 upprättades dock längden i slutet av föregående år, alltså året innan året för mantalsskrivningen.

Om dagen för upprättande av längden är känd kan man förutom år även införa dagen i datumkolumnen. Datum kan dessutom användas för att datera händelser i andra källor (se 20. Händelsekod).

Årtal i övrigt avser för daterade längder det år som anges i handlingen. Årtal kan också vara året för en händelse, t ex ett omnämnande i domboken, eller årsangivelse för omnämnda brev i samma källa. Årtalet för själva källan framgår i det fallet i källhänvisningen.

3. Källtyp

Ange som källtyp exempelvis någon av följande:

AL	=	Avkortningslängd
BL	=	Boskapslängd
D	=	Dödbok
DB	=	Dombok
F	=	Födelsebok
FR	=	Förtäringregister
JB	=	Jordebok
KR	=	Kyrkoräkenskaper

LR	=	Löningsregister
MR	=	Mantalsregister
MTL	=	Mantalslängd
RR	=	Roteringsrulla
SL	=	Saköreslängd
TL	=	Tiondelängd
UL	=	Utskrivningslängd
V	=	Vigselbok
ÅR	=	Årliga räntan

Listan är att uppfatta som exempel på källtyper som man kan komplettera efter egna behov.

4. Härad

Ange domsaga, härad, fögderi eller skeppslag för platsen.

5. Socken

Ange socken för platsen.

6. By

Ange byns namn.

7. Gård

Ange gårdens namn. Gård behöver inte tolkas strikt utan kan ange namnet på den plats där hushållet bor.

8. Hemmansnummer

Aktuellt endast från och med 1725 då jordeboksreformerna introducerade hemmansnummer.

9. Jordnatur

Om skattenatur framgår av jordeboken anges denna exempelvis enligt följande:

SK	=	Skattejord
KR	=	Kronojord
AoE	=	Arv- och eget jord
KY	=	Kyrkojord inklusive kloster-, prebende - och akademijord
FR	=	Frälsejord

Från och med 1725 förekom endast SK, KR och FR.

10. Brukningsandel

Ange brukningsandelen. Om jordeböcker registreras kan detta vara mantalet enligt jordeboken (hemmansmantal).

11. Ordningsnummer

Möjlighet att ange postens ordningsnummer inom byn om behov finns. Ett alternativ är att ordningsnummer avser hushållets ordningsnummer inom socknen aktuellt år.

12. HushållsID

Om mantalslängd registreras ange i första hand namnet på hushållsföreståndaren. Namnet ska vara unikt för året oberoende av källtyp.

13. Gårdsnamn

Ange gårdsnamn, främst Dalarna och Hälsingland.

14. Förnamn

Ange förnamn. Exempel: Lars, Anna. Se även diskussionen ovan.

15. Patronymikon

Ange patronymikon, inte släktnamn eller tillnamn. Se även diskussionen ovan.

16. Tillnamn

Ange tillnamn, släktnamn, öknamn. Se även diskussionen ovan.

17. Ålder

Ange ålder i enlighet med källan.

18. Relation

Ange relation till hushållsföreståndare i enlighet med uppgiften om mantalsskrivningen, som exempelvis bonde, hustru, son, dotter, måg, dräng, piga, inhyses etc. Anges normaliserat.

19. Yrke/titel

Ange yrke eller titel utöver den relation som anges i punkten ovan.

20. Händelsekod

Används främst för ministerialböcker och kyrkoräkenskaper. Även för att ange förekomst i källan som dombok, årliga räntan etc. Ange som händelsekod exempelvis en av följande:

B	=	Begravd
BL	=	Avgift för bänklängd
BK	=	Betalt för bårkläde

D	=	Döpt
F	=	Född
G	=	Gåva
K	=	Avgift för brudkrona
L	=	Lyst
RED + ÅR	=	Reducerad år
SK + ÅR	=	Skattlagd år
FÖR + ÅR	=	Förmedlad år
TP	=	Testamentspenningar
V	=	Vigda

Ovanstående koder är att betrakta som exempel. Skapa nya vid behov.

21. Extra text

Om källan rymmer extra text av intresse, såsom anteckning i marginalen, som inte kan registreras på annat sätt, införs den här.

22. Egen kommentar

Registrerarens egen kommentar.

23. Källa

Källhänvisning som för läsaren till rätt sida, folio eller uppslag. Ange inte URL.²⁴ Bildid

För lätt åtkomst av källan ange leverantörens ID-nummer. Ange inte URL.

Licens

Creative Commons: Erkännande-IckeKommersiell 4.0 Internationell (CC-BY-NC 4.0).

